

Rapport

Politieke peiling november 2021

I&O-politieke en zetelpeiling november 2021

Colofon

November-peiling I&O Research

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/229

Datum

november 2021

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Tevredenheid met kabinet op laagste niveau in drie jaar _____	4
1	I&O-zetelpeiling juli _____	9
1.1	Geen significante verschillen ten opzichte van oktober _____	9
1.2	Switchgedrag sinds Tweede Kamerverkiezingen _____	10
1.3	Partij van tweede (of derde) voorkeur _____	11
2	Tevredenheid met demissionair kabinet _____	12
2.1	Tevredenheid op laagste niveau in bijna 3 jaar _____	12
3	Vertrouwen in instituties en bestuurscultuur _____	14
3.1	Vertrouwen in overheid laag _____	14
3.2	Wantrouwen groeit vooral op de flanken _____	16
3.3	Ook wantrouwen onder hoger opgeleiden stijgt _____	17
3.4	Niet-gevaccineerden steeds wantrouwender _____	18
3.5	Toelichtingen bij laag vertrouwen overheid _____	19
3.6	Stellingen over vertrouwen _____	22
4	Onderzoeksverantwoording _____	24

Tevredenheid met kabinet op laagste niveau in drie jaar

Ten opzichte van de I&O-zetelpeiling van oktober zien we weinig verschillen. Ook in de I&O-zetelpeiling die liep van 12 tot en met 15 november komt de VVD als grootste uit de bus.

Waar wel (opnieuw) veranderingen te zien zijn, is de tevredenheid met (demissionaire) kabinet Rutte IV. Ruim zes op tien kiezers (63%) geven nu aan niet tevreden te zijn met het demissionaire kabinet. Het laagste niveau sinds februari 2019. Een op drie is nog wel tevreden.

Ook het vertrouwen in de landelijke overheid blijft (licht) dalen. Vooral niet-gevaccineerden en lager opgeleiden hebben weinig vertrouwen, maar het wantrouwen neemt de afgelopen maanden ook toe onder gevaccineerden en hoger opgeleiden.

Zetelpeiling: VVD blijft virtueel de grootste; daling D66 gestopt

In de I&O-zetelpeiling die liep van 12 tot en met 15 november komt de VVD opnieuw als grootste uit de bus. De liberalen staan nu op 33 virtuele zetels. Ten opzichte van de meting in oktober treden geen significante verschillen op.

De neergang van D66 die we sinds september zien is gestopt: D66 blijft staan op 15 zetels.

De PVV is virtueel de tweede partij, met 17 zetels. Daarna volgt een subgroep van GroenLinks, PvdA, SP, CDA, ChristenUnie, Volt, PvdD, met 10 tot 7 zetels.

Partijen die in vergelijking met maart op duidelijke winst staan zijn BBB, Volt (beide 5 zetels), JA21 en ChristenUnie (3 zetels).

Tabel 0.1 – I&O-zetelpeiling

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.021)

	UITSLAG	PEILING		+/-	
		TK21	11 okt 2021	15 nov 2021	t.o.v. 11 okt
VVD	34	34	33	-1	-1
D66	24	15	15	0	-9
PVV	17	16	17	+1	0
CDA	15	7	8	+1	-7
SP	9	10	8	-2	-1
PvdA	9	11	9	-2	0
GroenLinks	8	12	10	-2	+2
FvD	8	5	6	+1	-2
PvdD	6	8	7	-1	+1
ChristenUnie	5	6	8	+2	+3
Volt	3	8	8	0	+5
JA21	3	7	6	-1	+3
SGP	3	4	4	0	+1
DENK	3	1	2	+1	-1
50Plus	1	0	0	0	-1
BBB	1	5	6	+1	+5
BIJ1	1	1	2	+1	+1
BVNL	0	0	1	+1	+1

Bron: I&O Research, november 2021

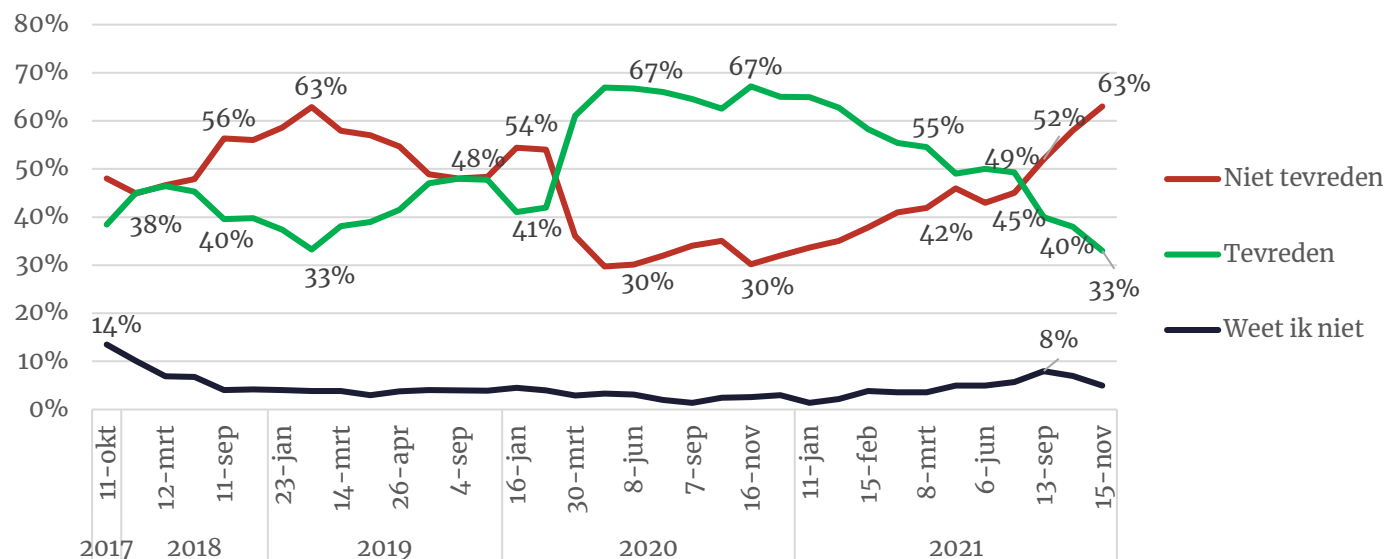
Tevredenheid met kabinet op laagste niveau in bijna 3 jaar

Ruim zes op tien kiezers (63%) geven aan niet (erg) tevreden te zijn met het demissionaire kabinet. Het laagste niveau sinds februari 2019. Een op drie is nog wel tevreden.

Aan het begin van de coronacrisis (maart 2020) schoot de tevredenheid van de kiezers omhoog, op het hoogtepunt was 67 procent zeer of tamelijk tevreden. Sinds november 2020 is er echter een gestage daling ingezet die nog geen halt is toegeroepen.

Figuur 0.2 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet – Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” “Zeer tevreden” en “tamelijk tevreden” samengevoegd, evenals “niet erg tevreden” en “helemaal niet tevreden”. N = 1.188

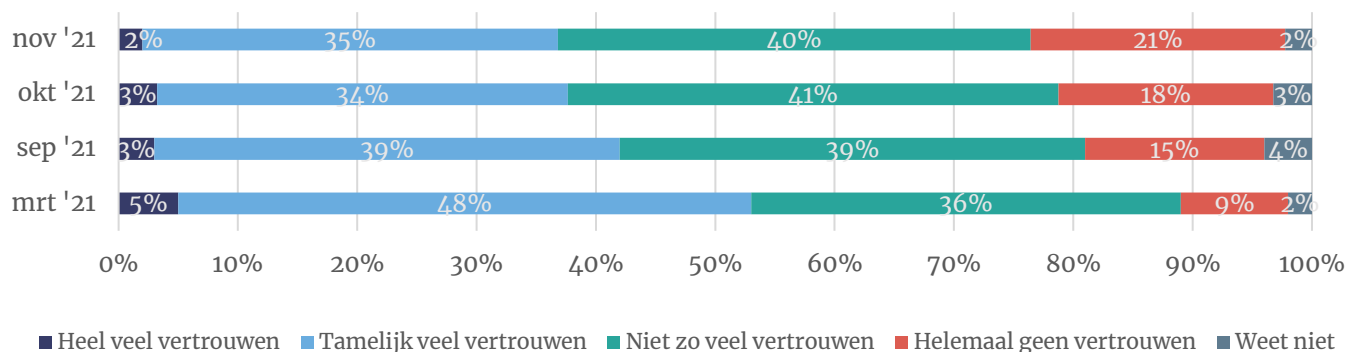
Bron: I&O Research, november 2021

Wantrouwen in overheid neemt gestaag toe

Het percentage kiezers dat helemaal geen vertrouwen heeft in de landelijke overheid neemt nog altijd gestaag toe. Inmiddels rekent een op vijf kiezers zich tot deze groep. Ter vergelijking: in maart 2021 was dit nog niet eens een op tien.

Figuur 0.3: Hoeveel vertrouwen heeft u in de landelijke overheid?

N=1.188

Bron: I&O Research, november 2021

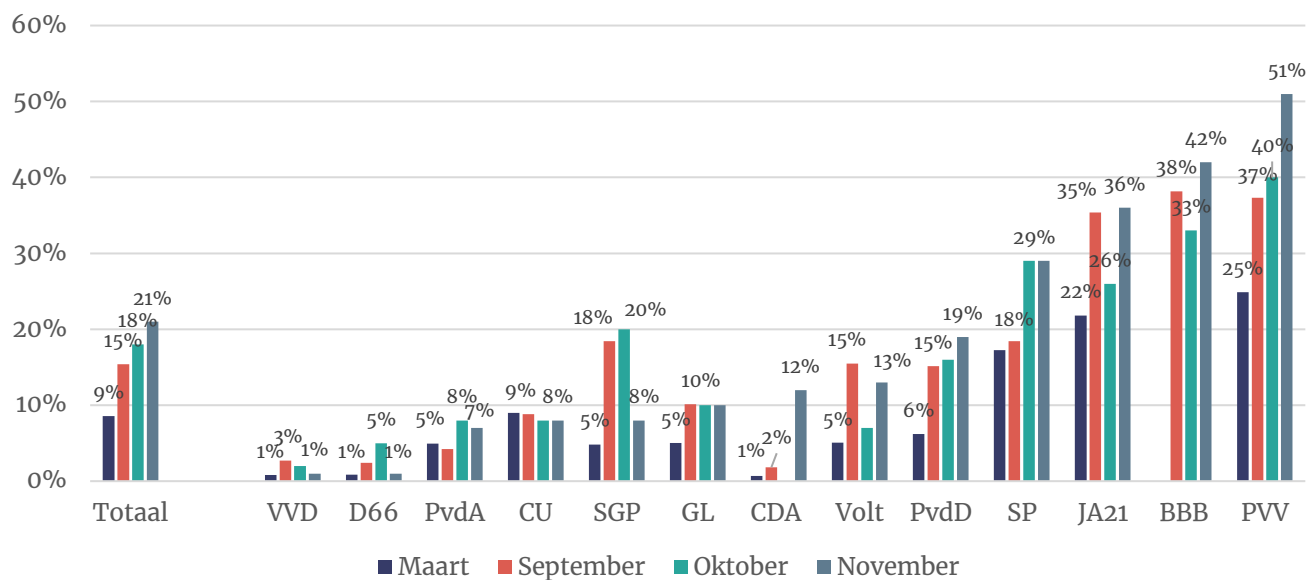
Polarisatie neemt toe

Daarnaast zien we dat het wantrouwen in de overheid verder polariseert. Nog sterker dan tijdens de meting in oktober zien we dat wantrouwen vooral voorkomt op de politieke flanken. Met name op de rechterflank (PVV, JA21 en BBB) zien we het percentage kiezers dat ‘helemaal geen’ vertrouwen heeft in de overheid toenemen. Onder PVV-kiezers betreft dit nu de helft, terwijl dat in maart nog een kwart was.

Figuur 0.4 – “Helemaal geen vertrouwen” in de Nederlandse overheid (naar partijvoorkeur)

Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse overheid?¹

“Helemaal geen vertrouwen” afgebeeld. Overige antwoordopties waren: “heel veel vertrouwen”, “tamelijk veel vertrouwen”, “niet zo veel vertrouwen”, “helemaal geen vertrouwen” en “weet niet”. N = 1.188

Bron: I&O Research, november 2021

Wantrouwen in overheid voedt corona-polarisatie

Dit wantrouwen polariseert niet alleen onder verschillende kiezersgroepen. Ook zien we dat het verband tussen vaccinatiestatus en vertrouwen in de overheid steeds sterker wordt. Onder niet-gevaccineerden heeft een ruime meerderheid (56%) helemaal geen vertrouwen meer in de landelijke overheid. Vorige maand betrof dit nog 45 procent. Daarnaast geeft 33 procent van de niet-gevaccineerden aan ‘niet zoveel’ vertrouwen te hebben. Negen op de tien ongevaccineerde Nederlanders zijn dus (licht) wantrouwend richting de overheid. Onder gevaccineerden is dit samengestelde percentage 57 procent.

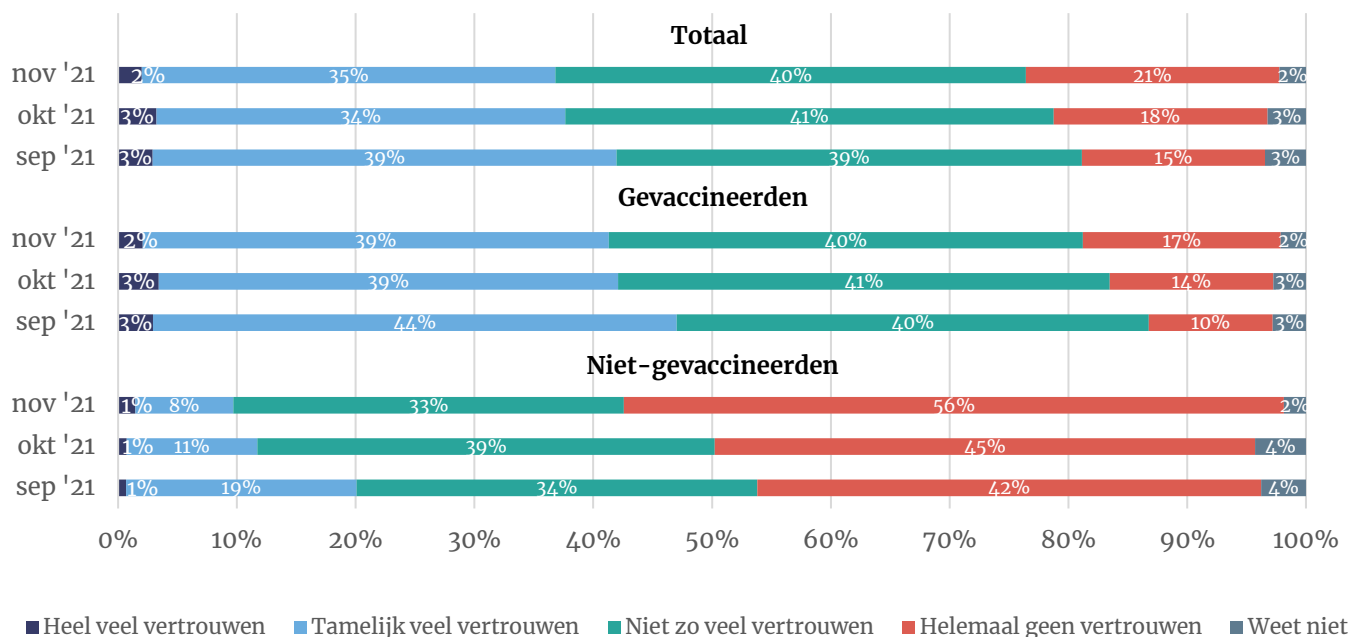
Ook hebben niet-gevaccineerden veel vaker dan gevaccineerden geen vertrouwen in Tweede Kamerleden (44 om 13%), Ministers (64 om 19%) en burgemeesters (30 om 5%).

¹ Voor SGP (n=30), CDA (n=32), JA21 (n=29) en BBB (n=38) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

Figuur 0.5 – Vertrouwen in de Nederlandse overheid (naar vaccinatiestatus)

Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse overheid?²

N = 1.188

Wantrouwende kiezers: overheid is onbetrouwbaar en komt niet op voor burger

Als wij kiezers zonder vertrouwen in de overheid vragen om een toelichting hierbij te geven zien we een aantal argumentatielijnen voorbij komen.

Kiezers die inhoudelijke kritiek hebben op overheidsbeleid noemen drie onderwerpen het vaakst.

- De toeslagenaffaire. Naast dat kiezers de affaire an sich problematisch vinden, noemen zij ook de trage uitbetaling.
- De coronacrisis. De kritiek richt zich hier op allerlei zaken zoals vermeende vaccinatiedwang, lockdowns en inconsistent beleid.
- Armoede en sociale zekerheid. Sommige, veelal linkse, kiezers noemen het afbreken van de sociale zekerheid als reden om de overheid wantrouwen.

Andere kiezers richten hun kritiek meer op de bestuurscultuur in Den Haag. Deze kritiek is grofweg op te delen in twee verwijten.

- De overheid is er niet voor het volk. Wantrouwende kiezers vinden dat zowel politici als ambtenaren hun ambt invullen voor eigen gewin in plaats van voor burgers op te komen.
- De overheid is onbetrouwbaar. Veel kiezers noemen de overheid leugenachtig.

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 12 tot maandagochtend 15 november 2021.

Er werkten in totaal 2.298 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De meeste stellingen werden aan de helft van hen voorgelegd (n=1.188).

² Voor SGP (n=30), CDA (n=32), JA21 (n=29) en BBB (n=38) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

Het grootste deel hiervan is afkomstig uit het I&O Research Panel en 210 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix. De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken.

1 I&O-zetelpeiling juli

1.1 Zetelpeiling: VVD blijft virtueel de grootste; daling D66 gestopt

Ook in de I&O-zetelpeiling die liep van 12 tot en met 15 november komt de VVD als grootste uit de bus. De liberalen staan nu op 33 virtuele zetels. Ten opzichte van de meting in oktober treden geen significante verschillen op.

De neergang van D66 die we sinds september zien is gestopt: D66 blijft staan op 15 zetels.

De PVV is virtueel de tweede partij, met 27 zetels.

Daarna volgt een subgroep van GroenLinks, PvdA, SP, CDA, ChristenUnie, Volt, PvdD, met 10 tot 7 zetels.

Partijen die in vergelijking met maart op duidelijke winst staan zijn BBB, Volt (beide 5 zetels), JA21 en ChristenUnie (3 zetels).

Tabel 1.1 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen 15 november

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?” Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.007).

	Uitslag	ZETELS							+/-	PERCENTAGES			
		Peiling								Uitslag	Peiling		Marge
	TK21	12 apr 2021	3 mei 2021	7 juni 2021	12 juli 2021	13 sept 2021	11 okt 2021	15 nov 2021	t.o.v. oktober	TK2021	11 okt 2021	15 nov 2021	
VVD	34	34	34	36	35	33	34	33	-1	21,9	21,2	20,1	(18,1; 22,1)
D66	24	26	23	21	22	19	15	15	0	15,0	9,3	9,3	(7,9; 10,7)
PVV	17	15	15	14	17	16	16	17	+1	10,8	9,7	10,7	(9,2; 12,2)
CDA	15	14	10	12	6	7	7	8	+1	9,5	4,2	4,9	(3,8; 6)
SP	9	10	10	7	9	9	10	8	-2	6,0	6,0	5,4	(4,3; 6,5)
PvdA	9	8	10	10	11	12	11	9	-2	5,7	7,1	6,1	(4,9; 7,3)
GL	8	6	7	9	9	11	12	10	-2	5,2	7,3	6,3	(5,1; 7,5)
FvD	8	7	7	5	4	5	5	6	+1	5,0	3,3	4,2	(3,2; 5,2)
PvdD	6	6	7	8	7	8	8	7	-1	3,8	4,8	4,4	(3,4; 5,4)
CU	5	5	5	5	5	7	6	8	+2	3,4	4,2	4,9	(3,8; 6)
Volt	3	4	6	6	6	6	8	8	0	2,4	5,0	5,4	(4,3; 6,5)
JA21	3	6	6	6	6	5	7	6	-1	2,4	4,2	4,1	(3,1; 5,1)
SGP	3	3	3	3	3	3	4	4	0	2,1	2,8	2,8	(2; 3,6)
DENK	3	3	3	3	2	1	1	2	+1	2,0	0,7	1,6	(1; 2,2)
50+	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1,0	0,5	0,6	(0,2; 1)
BBB	1	1	2	3	5	6	5	6	+1	1,0	3,8	4,5	(3,5; 5,5)
BIJ1	1	1	1	2	2	2	1	2	+1	0,8	1,1	1,3	(0,7; 1,9)
BV NL	0	0	0	0	1	0	0	1	+1	-	0,6	0,7	(0; 1,5)
Anders ³	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,0	4,3	2,5	(1,7; 3,3)
Totaal	150	150	150	150	150	150	150	150	0	100	100	100	

Bron: I&O Research, november 2021

³ Geen van de overige partijen komt boven de kiesdrempel uit.

1.2 Switchgedrag sinds Tweede Kamerverkiezingen

De kleine christelijke partijen (CU en SGP) en BIJ1 zijn de enige partijen die ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 meer dan 80 procent van hun kiezers weten vast te houden. Al moet daarbij vermeld worden dat de percentages van BIJ1 indicatief zijn vanwege het lage aantal waarnemingen. Ook Volt (76%) slaagt er goed in kiezers vast te houden.

Voor CDA (36%) en D66 (43%) geldt dit niet. De christendemocraten verliezen kiezers aan CU (7%), VVD (6%) en BBB (5%). Ook weet een vierde van de voormalig CDA-kiezers niet waar ze nu op zouden stemmen. Dit geldt eveneens voor 27 procent van de ex-D66-kiezers. D66 verliest kiezers aan Volt (7%) en linkse partijen (PvdA 5%, GroenLinks 5% en PvdD 4%).

Tabel 1.2– Switchgedrag ten opzichte van Tweede Kamerverkiezingen (in procenten)⁴

Basis: zou zeker/ waarschijnlijk gaan stemmen (n =2.021)

Stem-intentie 15 november ↓	Stemgedrag TK21															
	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	FvD	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB	BIJ1
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
VVD	16	66	2	3	6	1	2			1			3			
D66	7	2	43		2		4	3			1					
PVV	8	1		67	4	1	1		9	1			1		8	
CDA	4	1	1		36						2			2		
SP	4		1	2	1	56	3	1	4				1	1		
PvdA	5		5	1		3	59	3			1	4				
GL	5		5		2	3	2	66		3	1	2				7
FvD	3			2		1			62							
PvdD	3		4			1		2		67		3				7
CU	4	1			7	1	1	1			83			3		
Volt	4	2	7		4	3	2	6		1		76				
JA21	3	2	1	6	1	1			5	1			63			
SGP	2								5		2			85		
BBB	4	2	1	5	5	3		1	7	4			9		73	
BIJ1	1						1	2		3						81
BVNL	1			1	1				7				3			
Weet niet	20	19	27	12	25	22	22	15		15	9	15	17	5	19	5
Overig	6	4	3	1	6	4	3	0	1	4	1	0	3	4	0	0
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: I&O Research november 2021

⁴ Voor FvD (n=47), BBB (n=20) en BIJ (n=25) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

1.3 Partij van tweede (of derde) voorkeur

Als wij kiezers vragen of zij andere partijen dan hun voorkeurspartij overwegen valt de sterke electorale positie van de VVD op. Bijna de helft van de VVD-kiezers zegt dat hun keuze vaststaat. Zij overwegen dus geen enkele andere partij. Voor alle andere partijen ligt dit percentage lager dan 30 procent (afgezien van SGP, 39%).

Het grootste mogelijke verloop is tussen GroenLinks en PvdA. Bijna vier op tien van de kiezers van de partijen neemt de andere partij in overweging. GroenLinks en PvdA worden ook overwogen door substantiële minderheden van andere linkse en progressieve partijen (D66, SP, PvdD, Volt en BIJ1).

Kiezers van JA21 twijfelen het meest. Slechts 6 procent van hen is zeker van zijn of haar keuze. Velen overwegen VVD (31%), BBB (27%) en PVV (39%).

Tabel 1.3 - Andere partijen die worden overwogen

“Zijn er andere partijen die voor u in aanmerking komen om op te stemmen?” (in procenten) Basis: heeft eerste voorkeur (n= 1590).

	Huidige stemvoorkeur															
	Totaal	VVD	D66	PVV	CDA	SP	PvdA	GL	FvD	PvdD	CU	Volt	JA21	SGP	BBB	BIJ1
Keuze staat vast	25%	46%	15%	29%	28%	25%	13%	10%	23%	16%	25%	17%	6%	39%	14%	12%
VVD	7%	0%	17%	4%	22%	1%	1%	2%	0%	2%	11%	9%	31%	1%	9%	0%
D66	8%	12%	0%	0%	12%	4%	14%	27%	0%	12%	3%	22%	0%	0%	0%	8%
PVV	6%	5%	0%	0%	2%	9%	2%	1%	28%	2%	1%	0%	39%	5%	20%	0%
CDA	6%	16%	8%	2%	0%	1%	4%	0%	0%	1%	23%	6%	6%	3%	1%	0%
SP	5%	1%	4%	5%	1%	0%	23%	11%	1%	16%	6%	6%	4%	3%	4%	13%
PvdA	9%	3%	28%	0%	8%	21%	0%	40%	0%	13%	6%	16%	1%	0%	2%	20%
GL	10%	1%	32%	0%	4%	14%	37%	0%	0%	30%	5%	24%	0%	0%	1%	45%
FvD	4%	0%	0%	9%	0%	4%	0%	1%	0%	2%	2%	0%	9%	19%	9%	0%
PvdD	6%	1%	3%	3%	1%	11%	8%	28%	2%	0%	3%	11%	4%	0%	11%	31%
CU	3%	3%	2%	0%	23%	2%	2%	4%	0%	1%	0%	4%	0%	18%	3%	0%
Volt	9%	8%	25%	4%	6%	4%	15%	23%	0%	9%	5%	0%	8%	0%	7%	9%
JA21	7%	9%	1%	21%	3%	5%	2%	0%	11%	3%	3%	9%	0%	11%	15%	0%
SGP	1%	0%	1%	2%	3%	1%	0%	0%	5%	0%	10%	0%	6%	0%	2%	0%
DENK	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	2%	4%	1%	1%	0%	0%	0%	1%	23%
50Plus	1%	1%	1%	1%	2%	3%	0%	1%	2%	1%	1%	1%	8%	0%	1%	0%
BBB	9%	3%	1%	24%	3%	8%	2%	0%	28%	3%	3%	7%	27%	17%	2%	0%
BIJ1	1%	0%	0%	0%	0%	0%	3%	8%	0%	7%	1%	3%	0%	0%	3%	0%
BVNL	3%	1%	0%	5%	0%	0%	0%	1%	25%	4%	0%	1%	7%	3%	14%	0%
Andere	2%	0%	1%	6%	2%	2%	0%	1%	2%	5%	1%	3%	1%	6%	2%	0%
Weet ik (nog) niet	13%	8%	11%	14%	9%	12%	13%	4%	17%	17%	16%	12%	11%	12%	23%	3%
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Noot: Partijen waarop minimaal 10 procent van een kiezersgroep overweegt te stemmen, zijn groen gemarkeerd.

Bron: I&O Research, november 2021

2 Tevredenheid met demissionair kabinet

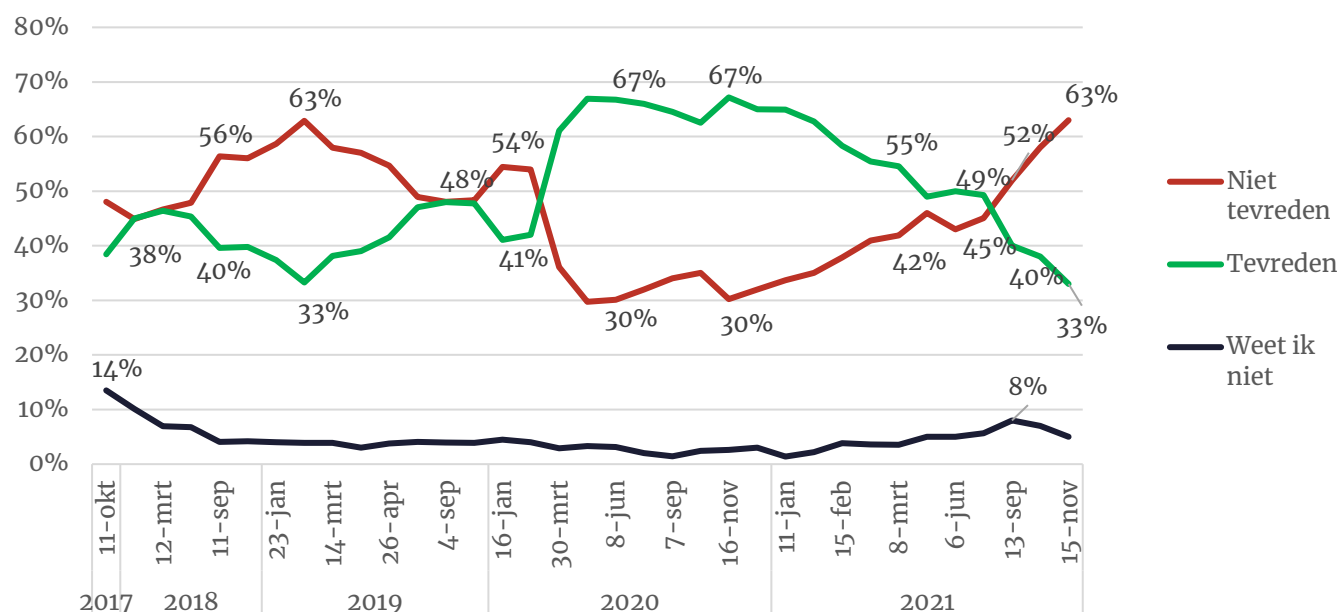
2.1 Tevredenheid op laagste niveau in bijna 3 jaar

Ruim zes op tien kiezers (63%) geven aan niet (erg) tevreden te zijn met het demissionaire kabinet. Het laagste niveau sinds februari 2019. Een op drie is nog wel tevreden.

Aan het begin van de coronacrisis (maart 2020) schoot de tevredenheid van de kiezers omhoog, op het hoogtepunt was 67 procent zeer of tamelijk tevreden. Sinds november 2020 is er echter een gestage daling ingezet die nog geen halt is toegeroepen.

Figuur 2.1 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet–Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” “Zeer tevreden” en “tamelijk tevreden” samengevoegd, evenals “niet erg tevreden” en “helemaal niet tevreden”. N = 1.188

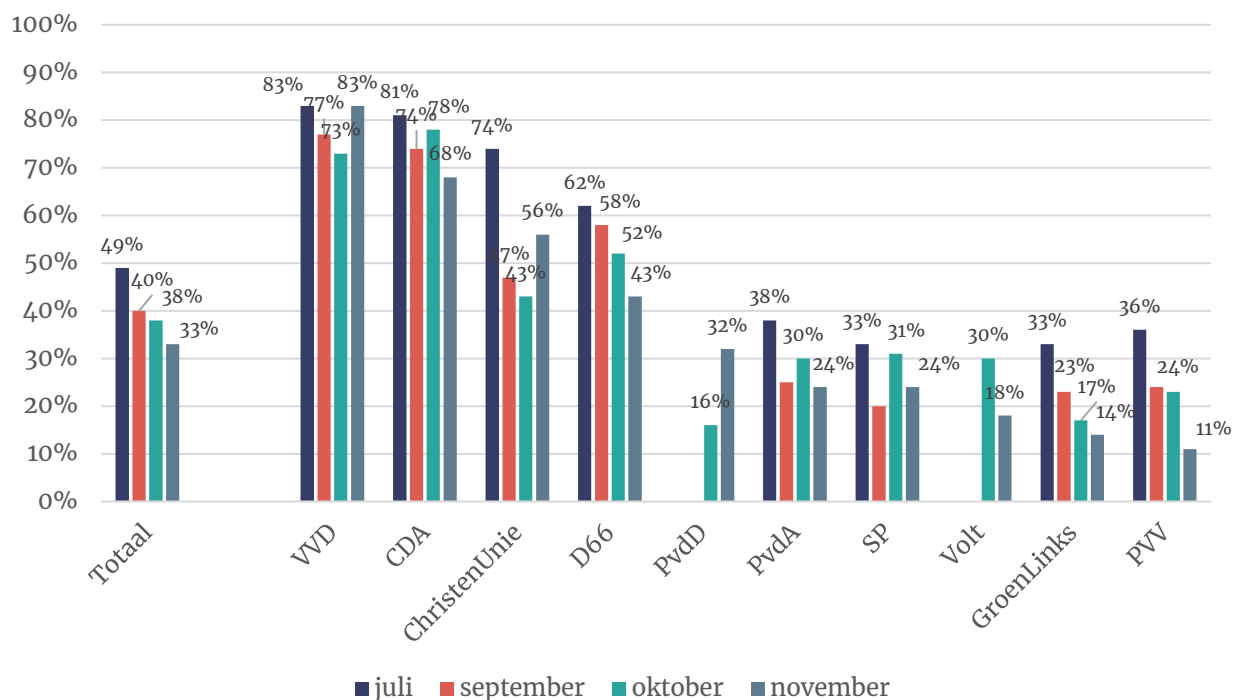
Bron: I&O Research, november 2021

Ontevredenheid neemt toe onder meeste kiezersgroepen

Onder de meeste kiezersgroepen neemt het vertrouwensniveau af ten opzichte van oktober. Alleen onder kiezers van VVD, ChristenUnie en PvdD (indicatieve uitkomst) zien we stijgende tevredenheid. Van de coalitiepartijen zijn alleen D66-kiezers in meerderheid niet tevreden. Het grootste verval vindt plaats onder PVV-kiezers (van 24 naar 11% tevreden).

Figuur 2.2 – Tevredenheid met kabinet naar huidige stemvoorkeur (% tevreden)

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Zeer tevreden en tamelijk tevreden samengevoegd, overige antwoordcategorieën waren “niet erg tevreden”, “helemaal niet tevreden” en “weet ik niet”. N = 1.188⁵

Bron: I&O Research, november 2021

⁵ Voor CDA (n=32), PvdD (n=45) en Volt (n=43) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

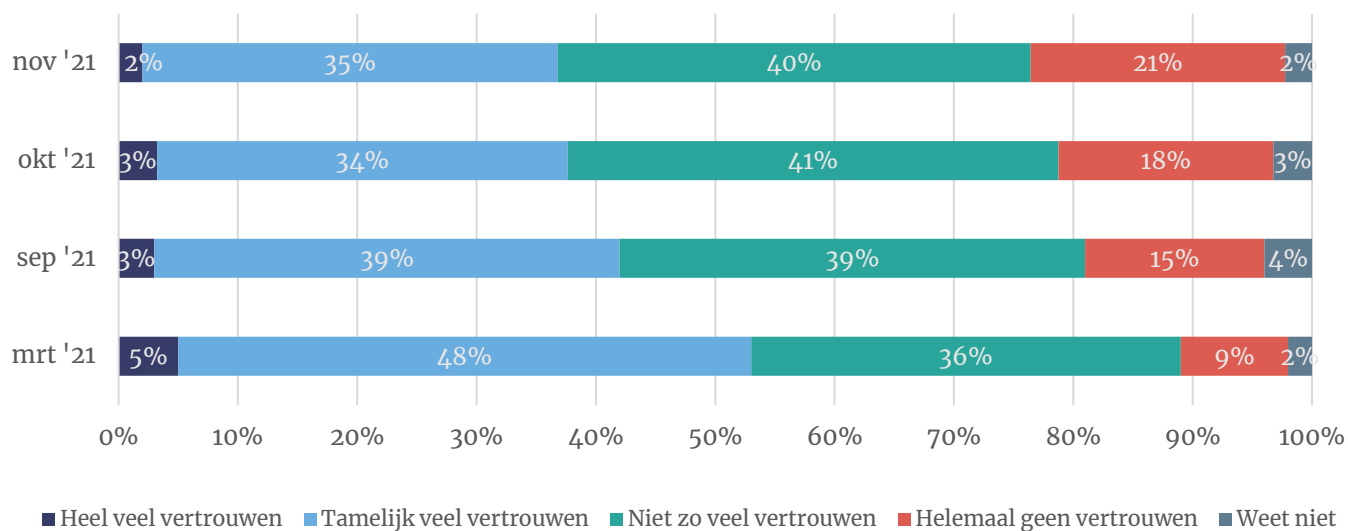
3 Vertrouwen in instituties en bestuurscultuur

3.1 Vertrouwen in overheid laag

Net als bij de meting in oktober geeft iets meer dan een derde (37%) van de kiezers aan heel veel of tamelijk veel vertrouwen te hebben in de landelijke overheid. Ter vergelijking: in maart 2021 bedroeg dit nog 53 procent.

Figuur 3.1: Hoeveel vertrouwen heeft u in de landelijke overheid?

N=1.188

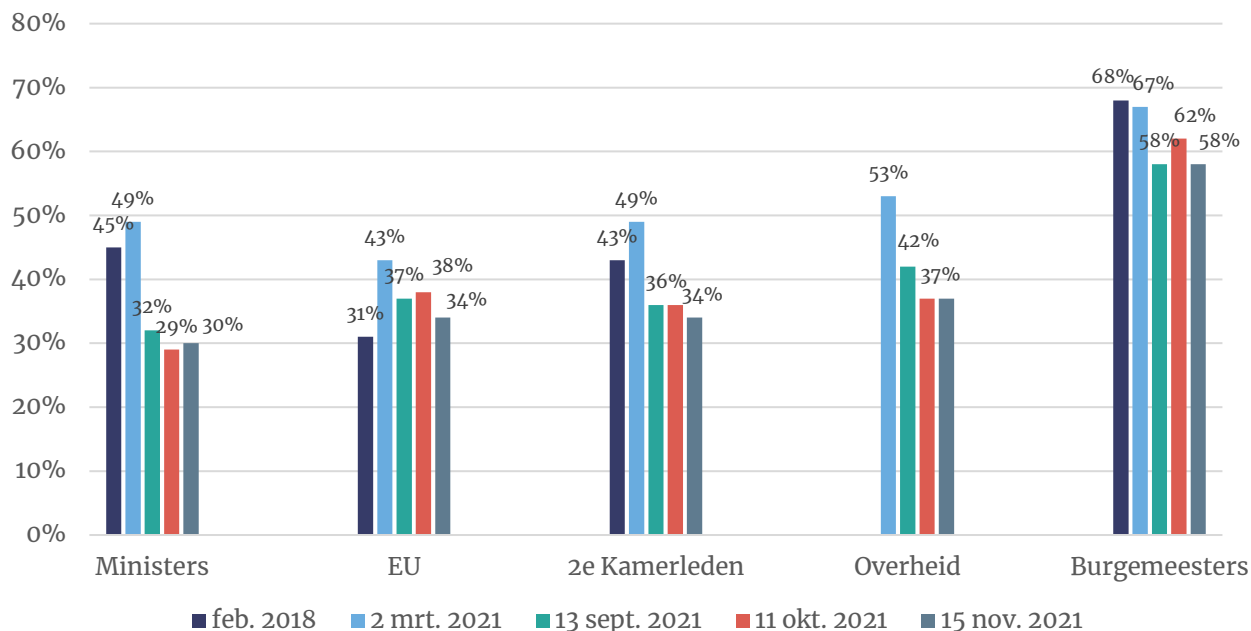
Bron: I&O Research, november 2021

Ministers krijgen nog steeds laagste vertrouwensscore

Ook de vertrouwenscijfers richting andere instituties verschillen niet tot nauwelijks van de vorige meting. Ministers krijgen nog altijd de laagste vertrouwensscore.

Figuur 3.2– Vertrouwen in instituties (% veel/tamelijk veel vertrouwen)

Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen? Heel veel vertrouwen en tamelijk veel vertrouwen bij elkaar opgeteld. Overige antwoordcategorieën: niet zo veel vertrouwen, helemaal geen vertrouwen en weet niet. N = 1.188

Bron: I&O Research, november 2021

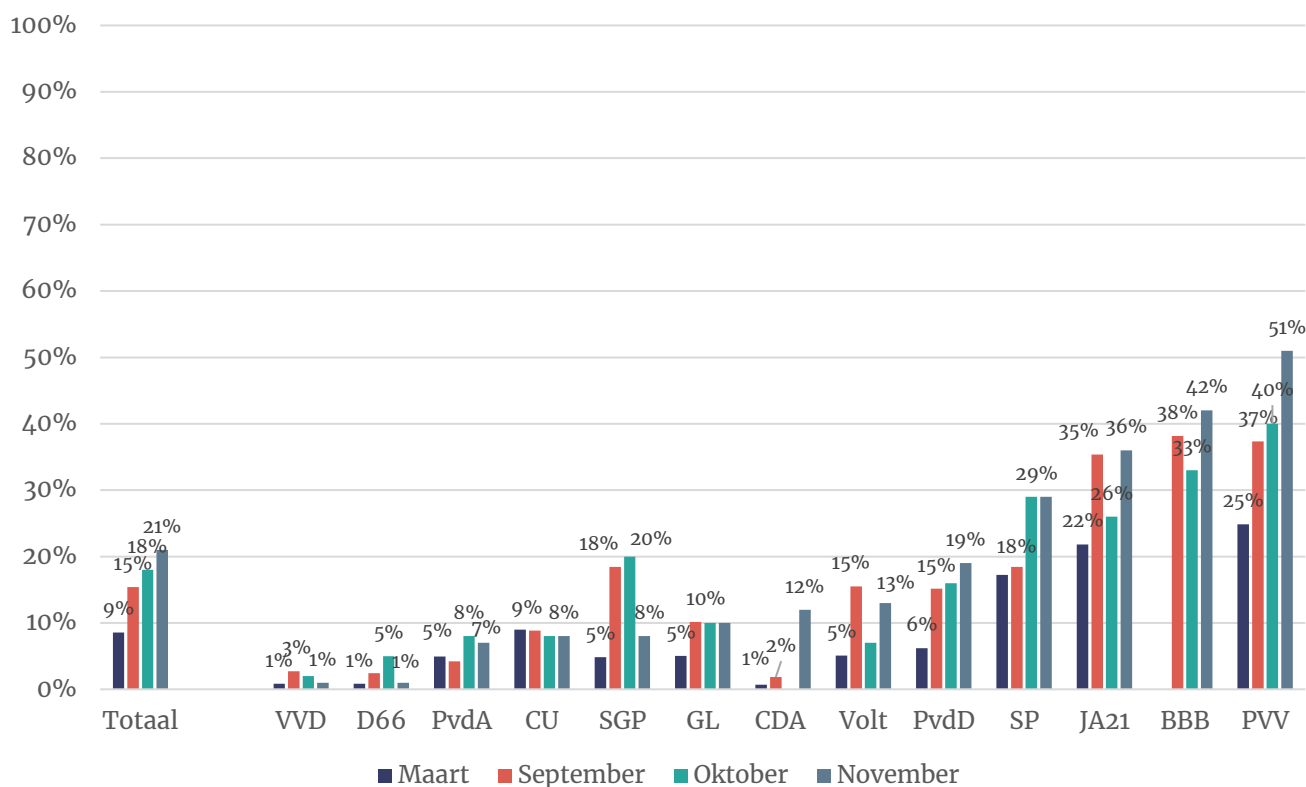
3.2 Wantrouwen groeit vooral op de flanken

Net als tijdens de meting in oktober zien we dat wantrouwen jegens de overheid vooral voorkomt op de politieke flanken. Op de rechterflank (PVV, JA21 en BBB) zien we het wantrouwen zelfs flink toenemen. De helft van de PVV-kiezers geeft nu aan ‘helemaal geen vertrouwen’ te hebben in de Nederlandse overheid.

Figuur 3.3 – “Helemaal geen vertrouwen” in de Nederlandse overheid (naar partijvoorkeur)

Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende beroepsgroepen of instellingen?⁶

“Helemaal geen vertrouwen” afgebeeld. Overige antwoordopties waren: “heel veel vertrouwen”, “tamelijk veel vertrouwen”, “niet zo veel vertrouwen”, “helemaal geen vertrouwen” en “weet niet”. N = 1.188

Bron: I&O Research, november 2021

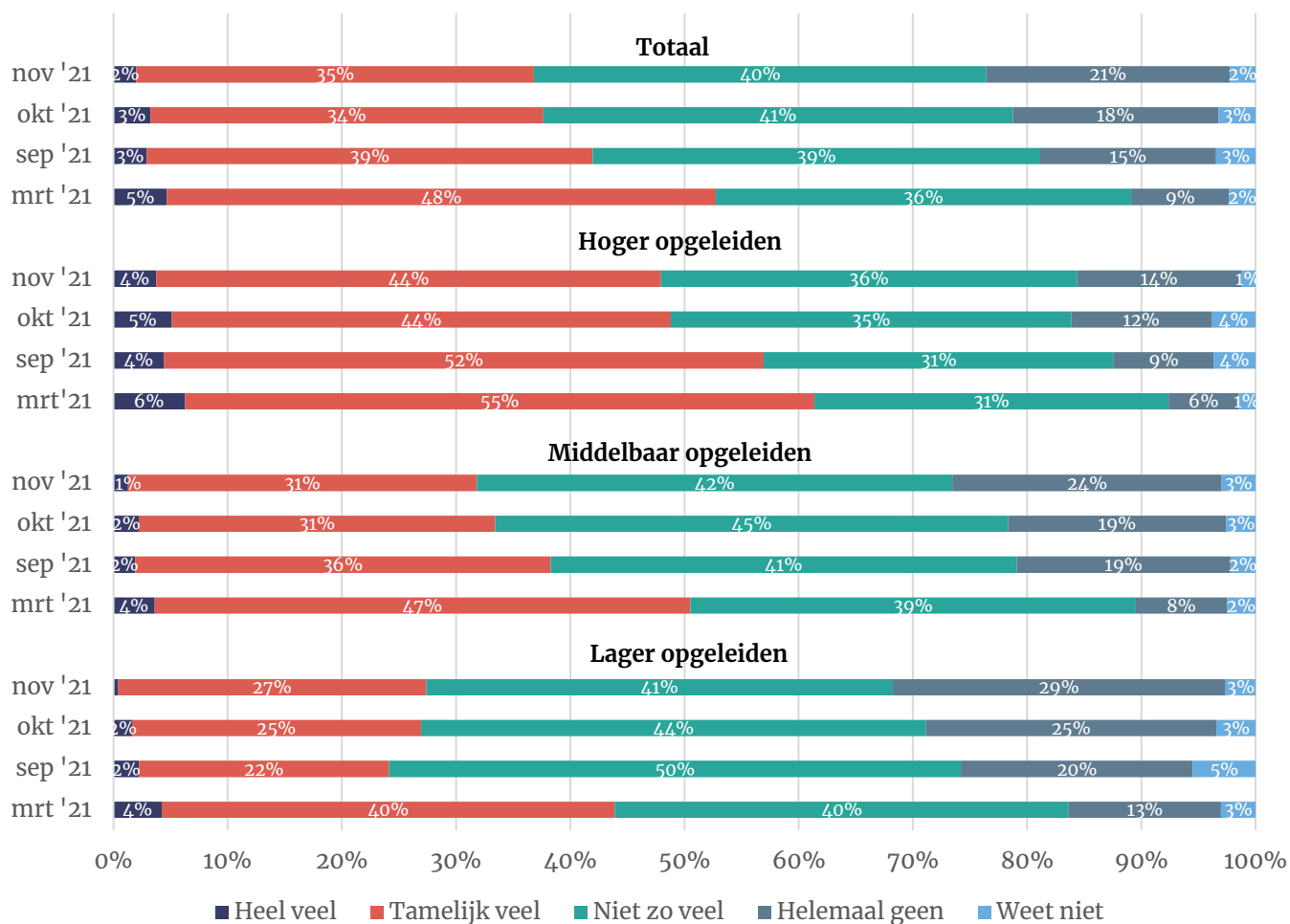
⁶ Voor SGP (n=30), CDA (n=32), JA21 (n=29) en BBB (n=38) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

3.3 Ook wantrouwen onder hoger opgeleiden stijgt

Wantrouwen richting de overheid komt twee keer zo vaak voor onder laagopgeleiden als onder hoogopgeleiden. Desalniettemin zien we onder elke opleidingsgroep een gestage groei van wantrouwen sinds maart jongstleden.

Figuur 3.4 – Hoeveel vertrouwen heeft u in de landelijke overheid? (naar opleiding)

N = 1.188

Bron: I&O Research, november 2021

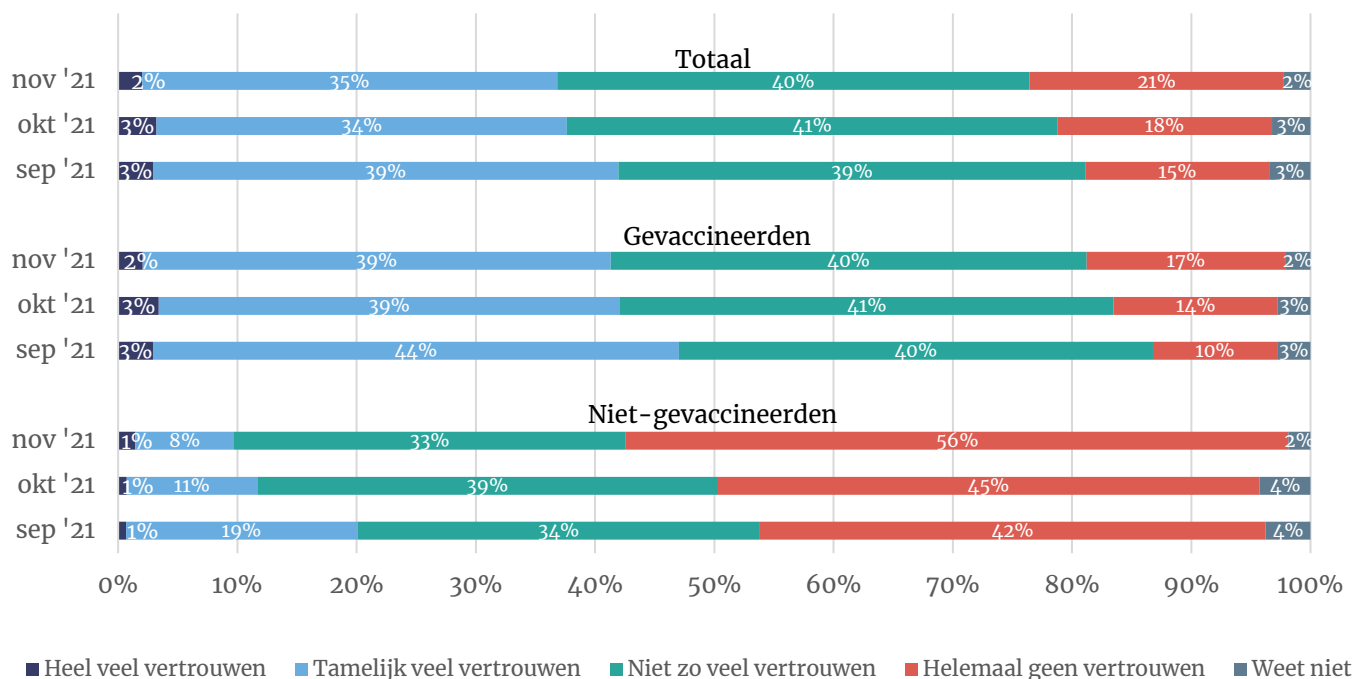

3.4 Niet-gevaccineerden steeds wantrouwend

Onder niet-gevaccineerden zien we dat inmiddels de ruime meerderheid (56%) helemaal geen vertrouwen meer heeft in de landelijke overheid. Vorige maand betrof dit nog 45 procent. Daarnaast geeft 33 procent van de niet-gevaccineerden aan ‘niet zoveel’ vertrouwen te hebben. Negen op de tien ongevacineerde Nederlanders zijn dus (licht) wantrouwend richting de overheid. Onder gevaccineerden is dit samengestelde percentage 57 procent.

Figuur 3.5 – Hoeveel vertrouwen heeft u in de Nederlandse overheid? (naar vaccinatiestatus)

N = 1.188

Bron: I&O Research, november 2021

Ook zijn niet-gevaccineerden veel vaker dan gevaccineerden geneigd te zeggen dat ze geen vertrouwen hebben in Tweede Kamerleden (44 om 13%), Ministers (64 om 19%) en burgemeesters (30 om 5%). In ons maandelijkse draagvlakonderzoek voor de NOS⁷ zien we dat niet-gevaccineerden zich steeds meer in de hoek gezet voelen. Zij zien zich verder in hun vrijheden beperkt en ervaren de overheid steeds meer als een ‘dictatuur’.

⁷ <https://www.ioresearch.nl/actueel/2g-nieuwe-splijtzwar-in-de-coronasamenleving/>

3.5 Toelichtingen bij laag vertrouwen overheid

Als we kiezers zonder vertrouwen in de overheid vragen om een toelichting hierbij te geven, zien we een aantal argumentatielijnen voorbij komen.

Kiezers die inhoudelijke kritiek hebben op overheidsbeleid noemen drie onderwerpen het vaakst.

- De toeslagenaffaire. Naast dat kiezers de affaire an sich problematisch vinden, noemen zij ook de trage uitbetaling.
- De coronacrisis. De kritiek richt zich hier op allerlei zaken zoals vermeende vaccinatiedwang, lockdowns en inconsistent beleid.
- Armoede en sociale zekerheid. Sommige, veelal linkse, kiezers noemen het afbreken van de sociale zekerheid als reden om de overheid wantrouwen.

Andere kiezers richten hun kritiek meer op de bestuurscultuur in Den Haag. Deze kritiek is grofweg op te delen in twee verwijten.

- De overheid is er niet voor het volk. Wantrouwende kiezers vinden dat zowel politici als ambtenaren hun ambt invullen voor eigen gewin in plaats van voor burgers op te komen.
- De overheid is onbetrouwbaar. Veel kiezers noemen de overheid leugenachtig.

Inhoudelijk

Toeslagenaffaire

Er zijn zoveel problemen de afgelopen tijd, denk aan toelage affaire, mensen die nog steeds op hun geld wachten, gezinnen die uit elkaar zijn gerukt. Ministers, vooral vanuit de VVD, die een scheve schaats hebben gereden en moesten aftreden.

GroenLinks-kiezer

Vanwege de weg die men is ingeslagen in het Corona beleid en de toeslagenaffaire

Niet-stemmer

Toeslagenaffaire aardbevingschade afhandeling

PVV-kiezer

Het liegen en bedriegen in bv toeslagen en omgekeerde bewijslast.

SP-kiezer

Corona

Het is toch verschrikkelijk hoe ze bijvoorbeeld nu het corona beleid organiseren. Maar ook de toeslagen, het klimaat. Ik kan er ook wel een A-viertje vol mee schrijven. Dit is een regering die ons land naar de kloten helpt

SP-kiezer

Zwalkend beleid t.a.v. corona

PvdA-kiezer

Mbt aanpak pandemie, geen leiderschap, geen visie op de langere termijn en veel zaken liggen nu stil omdat er geen kabinet is

PvdA-kiezer

Ik heb altijd vvd gestemd maar voel me sinds de lockdown gewoon ronduit genaait
JA21-kiezer

ivm het corona beleid en de dwang en tweedeling die nu heerst
FvD-kiezer

Omdat ze je dwingen om vaccin te nemen, anders mag ik straks niet werken
FvD-kiezer

Sociale zekerheid

Er is de laatste 20 jaar te veel sociale zekerheid voor de burgers afgebroken, mede daardoor ontstonden voedselbanken. een schande in zo'n welvarend land als nederland
SP-kiezer

Te weinig gericht op een sociale samenleving voor iedereen en teveel op de economische groei. Teveel op welvaart (voor een steeds kleinere groep) en te weinig op welzijn.
Volt-kiezer

Uitgangspunt is economie. De hele sociale zekerheid is afgebroken
PvdD-kiezer

Ze lullen een hoop maar denken alleen aan de rijke en niet aan de arme of de hardwerkende Nederlander
SP-kiezer

Bestuurscultuur

Niet voor het volk

De Nederlandse overheid heeft een andere agenda dan de burgers.
SP-kiezer

Ambtenaren zijn vooral met eigen carrière bezig.
Niet-stemmer

De overheid is gestoeld op wantrouwen naar de burger en behoud van eigen macht.
Volt-kiezer

De ambtenaren denken alleen aan zich zelf en niet aan diegene die hun voedt
PVV-kiezer

Onbetrouwbaar

Er is nagenoeg niemand die de gehele waarheid verteld
CU-kiezer

Er is te veel fout gegaan de afgelopen jaren en niemand neemt verantwoordelijkheid.
BIJ1-kiezer

Leugenaars
PVV-kiezer

Er wordt niets waargemaakt van de beloftes die ze doen tijdens de verkiezingen
GroenLinks-kiezer

3.6 Stellingen over vertrouwen

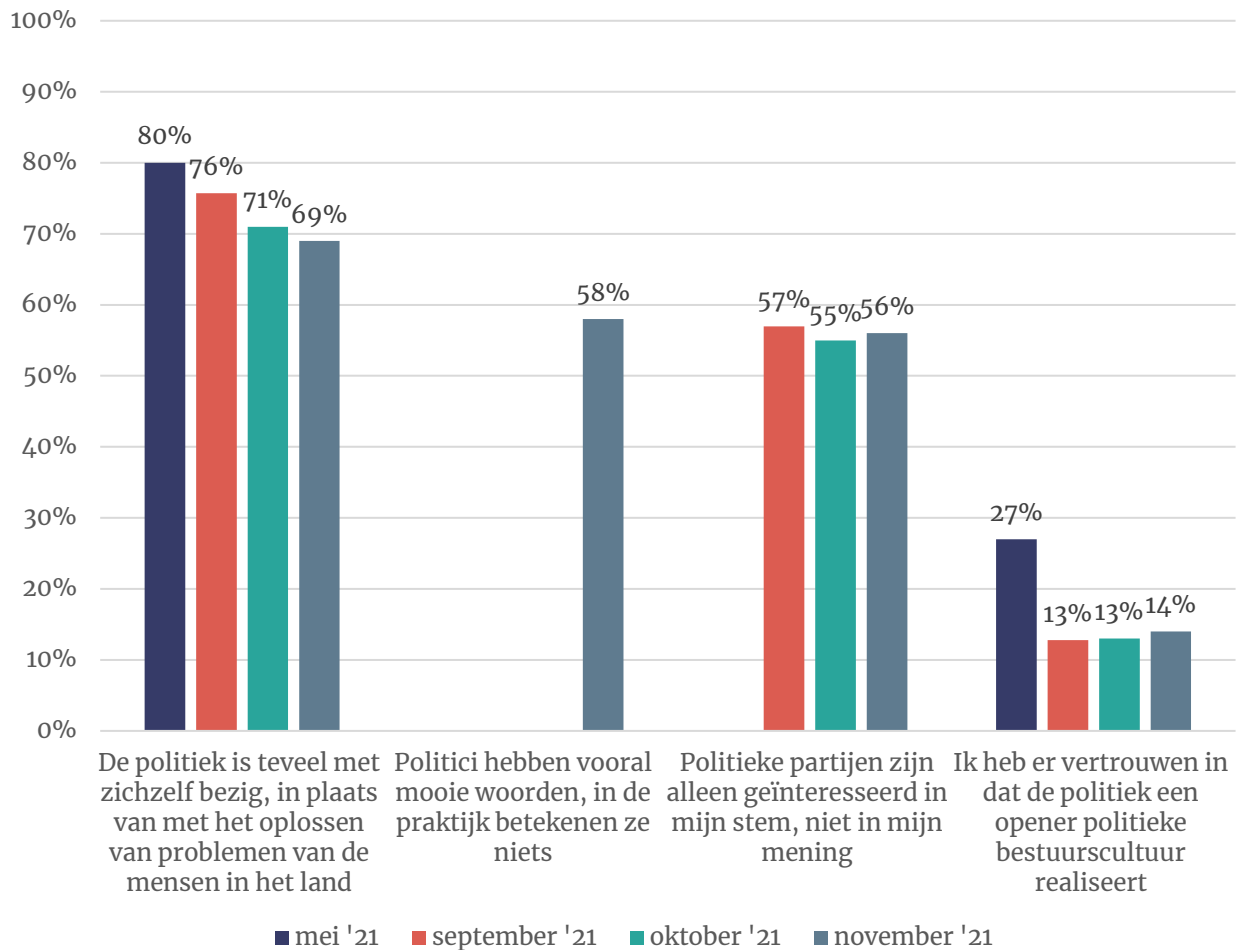
Als we kiezers een aantal stellingen voorleggen met betrekking tot de bestuurscultuur zien we nauwelijks verandering ten opzichte van oktober. Zeven op de tien kiezers vinden nog altijd dat de politiek te veel met zichzelf bezig is in plaats van met het oplossen van problemen van mensen in het land. In mei was dit nog acht op de tien.

Een ruime meerderheid van de kiezers vindt tevens dat de ‘mooie woorden’ van politici in praktijk niets betekenen en dat politieke partijen alleen geïnteresseerd zijn in hun stem in plaats van hun mening.

Figuur 3.6 – Stellingen m.b.t. bestuurscultuur (% mee eens)

In hoeverre bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen?

“Helemaal mee eens” en “meer mee eens dan oneens” samengevoegd. Overige antwoordcategorieën waren: “deels mee eens, deels mee oneens”, “meer mee oneens dan eens”, “helemaal mee oneens” en “weet niet/geen mening”. N = 1.188

Bron: I&O Research, November 2021

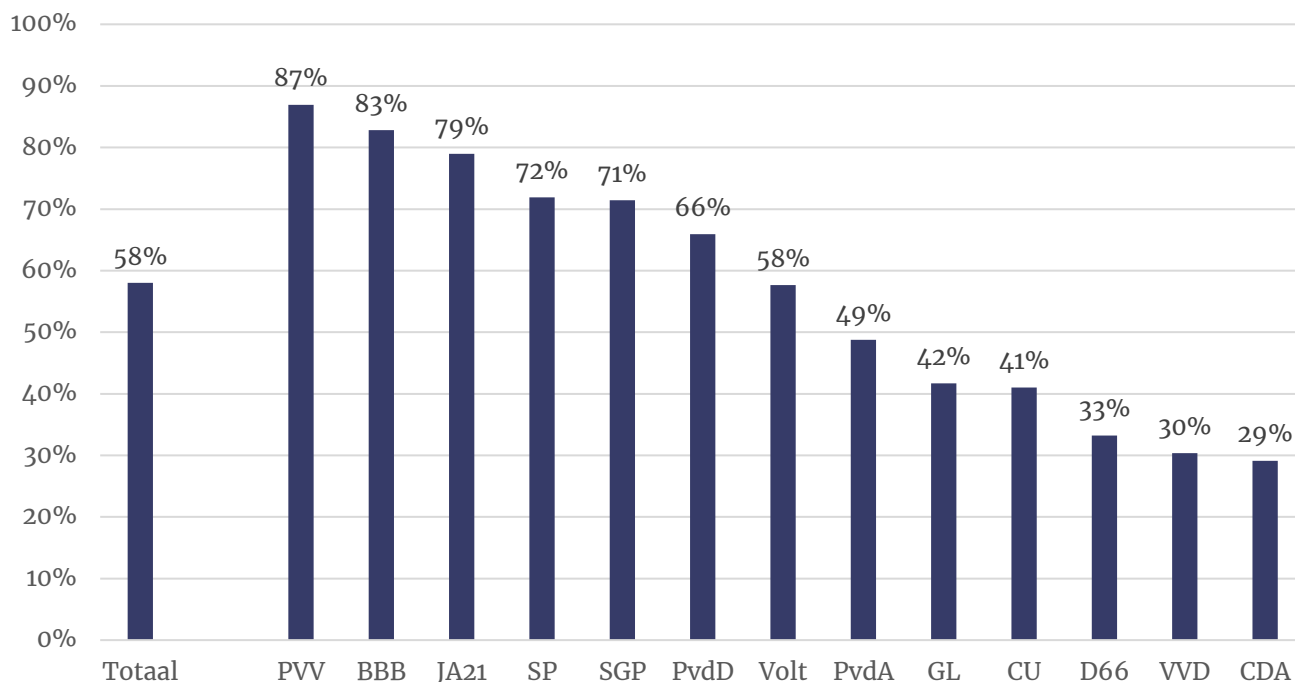

Kiezers oppositiepartijen: mooie woorden politici betekenen niets

Een minderheid van de kiezers van de coalitiepartijen is het eens met de stelling “politici hebben vooral mooie woorden, in de praktijk betekenen ze niets”. Dat geldt ook voor een nipte minderheid van de PvdA (49%) - en GroenLinks -kiezers (42%). De kiezers van andere partijen zijn het wel eens met de stelling. Vooral op de rechterflank zien we dat deze gevoelens sterk leven. Bijna negen op tien PVV-kiezers is het bijvoorbeeld eens met de stelling.

Figuur 3.7- “Politici hebben vooral mooie woorden, in de praktijk betekenen ze niets”⁸ (% mee eens)

Helemaal eens & eens bij elkaar opgeteld, overige antwoordopties waren: helemaal oneens, oneens, neutraal en weet niet
N =1.188

⁸ Voor SGP (n=30), CDA (n=32), JA21 (n=29) en BBB (n=38) zijn de uitkomsten indicatief. Overige partijen ontbreken vanwege te lage aantal waarnemingen.

4 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 12 tot maandagochtend 15 november 2021.

Er werkten in totaal 2.298 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan is afkomstig uit het I&O Research Panel en 210 respondenten vulden de vragenlijst in via het panel van PanelClix. Dit zijn allen Nederlanders met een niet-westerse migratie-achtergrond. (In totaal werkten 259 Nederlanders met een niet-westerse migratie-achtergrond aan het onderzoek, gewogen: 267).

Het grootste deel van deze vragen werd aan een willekeurige helft voorgelegd (n=1.188, waarvan 110 van PanelClix).

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl